

FORVALTNINGSMODELL FOR RYPER I VINGELEN

(DRIFTSPLANPERIODE 2018 – 2021)

Vingelen er begunstiget med svært produktive rypeområder, der vi ikke har sett en tilsvarende nedgang i bestandene som i mange andre deler av landet. I tillegg til at områdene er produktive, har jakttrykket også vært moderat.

Den overordna målsettingen som må ligge bak forvaltningen er at ressursen (rypebestanden) skal forvaltes på en måte som gir både økonomisk høyt utbytte og fine jaktopplevelser på både kort og lang sikt. De økonomiske motivene skal balanseres mot det å gi innenbygdsboende et attraktivt tilbud til en forholdsvis rimelig pris, samtidig som også utenbygdsboende med normal lommebok skal gis et visst tilbud.

Uavhengig av hvilken betydning jakttrykket faktisk har på bestandsstørrelsen, er holdningen blant jegerne nå at det er ønskelig med en aktiv forvaltning av rypejakta gjennom regulering av beskatningstrykket. Antall jegere som slippes til, sesonglengde og kvoter («bag limit») er de aktuelle virkemidlene.

For inneværende driftsplanperiode er det 8 felt som er leid bort for en 5-årsperiode (2017 – 2021). For leiefeltene har tradisjonen vært at vi har hatt tillit til at feltleierne har regulert uttaket av ryper selv, siden de har interesse av å bevare bestanden også for kommende år. Vi har imidlertid tatt inn i kontrakten muligheten for å begrense jakta i dårlige rypeår. Regulering er særlig aktuelt hvis det inntreffer et dårlig rypeår siste år av kontraktperioden. Det kan bemerkes at jakttrykket på utleiefeltene er svært varierende – noen jakter forholdsvis mye, andre svært lite. Fangstrapportene tyder ellers på at jakttrykket balanseres i forhold til takseringsresultatene, som er kjent også for feltleierne.

Videre har vi 4 rypefelt som det selges kort på:

- Grårabben. Stort og meget godt rypefelt
- Nordre Gjersjøhøgda. Tidligere leiefelt, med ble «byttet» med Busjødalsrabban/Søndre Gjersjøhøgda fra 2017. Meget godt rypefelt, men med store arealer som er mer fjellrypereng enn lirypetereng. Det er ca. en times gange for å komme seg inn i feltet, så det er mindre tilgjengelig enn andre felt. Sameiet har imidlertid hytte til utleie i feltet. Årsmøtet i 2017 vedtok at det kun skulle selges kort til innenbygdsboende.
- Knausvola. Omfatter Knausvola og Kletten. Meget lett tilgjengelig fra flere kanter. Hyttefelt. Noe mindre produktivt enn Grårabben og Gjersjøhøgda.
- Vola. Omfatter Nonsvola og vingelssida av Gråvola. Lett tilgjengelig. Mindre produktivt enn de andre feltene. Mye skogareal. Årsmøtet i 2017 vedtok å totalfredet feltet for jakt.

Med unntak av de begrensninger som ble vedtatt for 2017, selges det et begrenset antall ukekort til utenbygdsboende de tre første ukene. Deretter selges samme antall døgnkort fra 1.10. For innenbygdsboende er det ingen begrensninger – de kjøper vanligvis sesongkort og jakter der de har lyst. Hytteeiere har frem til nå blitt prioritert slik at de har fått kort, vanligvis to pr hytte, en av de tre første ukene.

For disse fire feltene har vi alle muligheter for å foreta reguleringer.

Reguleringene må i praksis bygge på takseringer som gjennomføres før jakta (i august). Vi har nå hatt systematiske takseringer i Ørvilldalen siden 2002, og fra 2012 også på Busjødalsrabban/Gjersjøhøgda.

I 2017 ble det også taksert på Gråvola. Takseringene legger grunnlag for de reguleringer og kvoter som fastsettes hvert år.

Prinsipper for kvotefastsettelse (forvaltningsmodell) følger under. Hovedprinsippene er å tilpasse beskatningen i henholdsvis gode, middels gode og dårligere produksjonsår, der virkemidlene først og fremst er regulering av sesonglengde, og kvoter. Regulering av antall jegere før 1.10 (ukekort) er vanskelig fordi disse kortene selges lenge før takseringene gjennomføres. Totalfredning anses ikke nødvendig annet enn når vi eventuelt får flere dårlige produksjonsår etter hverandre. I slike tilfeller vil stamfuglbestanden kunne reduseres så mye at jakt ikke er forsvarlig. Vi har imidlertid ikke opplevd dette så lenge vi har hatt takseringer i Vingelen, og alt tyder på at den forvaltningen vi har hatt har vært forsvarlig.

Det er trolig riktig å differensiere forvaltningen mellom de ulike feltene, siden produktiviteten er varierende. I praksis er behovet ikke så stort, siden interessen for å jakte i de beste områdene er klart størst, og tilsvarende mindre på de dårligere områdene. Imidlertid er også jegertetthet og jaktopplevelse noe det bør tas hensyn til.

Hva er god og dårlig kyllingproduksjon, stor og liten bestand?

Dette vil det være ulike svar på alt etter hvor man er i landet og hvor gode terreng og bestander man har. I det vi karakteriserer som dårlige år, har vi bestander som ligger langt over det de fleste har i et middels godt år. Men det er likevel grunn til å praktisere et føre-var-prinsipp som må ha som siktemål å unngå at vi kommer ned på bestandstettheter som andre steder av landet har opplevd de siste årene.

Hos oss er det naturlig å se på de dataene vi har etter sammenhengende taksering fra 2002 i Ørvilldalen og fra 2012 på Busjødalsrabban/Gjersjøhøgda. Ut fra dette kan vi si noe om hva som hos oss er gode og dårlige produksjonsår og store og små bestander. Det understrekes at de grensene som er satt mellom dårlig/middels/god/meget god produksjon og tilsvarende for bestandstetthet, bør vurderes etter hvert som vi får flere års erfaring å forholde oss til.

Det er naturlig å bruke antall kyllinger pr. par voksne som mål på produksjonen. Antall kyllinger pr. par voksne har i takseringsperioden variert fra 2,4 til 8,9 i Ørvilldalen og fra 2,3 til 8,4 på Busjødalsrabban/Gjersjøhøgda. Ut fra dette kan følgende tall brukes for produksjon (tall er antall kyllinger pr. par voksne):

Kyllingproduksjon →	Dårlig	Middels	God	Meget god	
Kyllinger pr. par	< 3	3 - 4	5-6	> 7	
År med denne prod, Ørvilldalen	2009	2003	2002	2007	
	2012	2008	2004	2011	
	2015			2005	2013
				2006	2014
				2010	2016
					2017

Bestandstetthet angis gjerne i antall ryper pr. km². Dette har variert fra 4,4 til 26,4 i Ørvilldalen og fra 5,3 til 18,1 på Busjødalsrabban/Gjersjøhøgda. Tallene er basert på «gammel» beregningsmåte. Høgskolen i Hedmark har tatt i bruk en ny modell som gir noe andre tall. Vi har imidlertid tall basert på denne beregningsmåten kun for de senere årene. Det er derfor hensiktsmessig for sammenlikningens skyld å benytte antall ryper observert pr. 1.000 m takseringslinje i noen år til. Ut fra dette kan følgende tall brukes for å angi hvordan bestandsstørrelsen er:

Bestandstetthet →	Svært liten	Liten	Middels	Stor	Meget stor
Ryper pr. 1000 m takseringslinje	< 8	8 – 11	12 – 15	16 – 19	< 19
År med dette antall, Ørvilldalen	2009	2002 2012 2015	2003 2006 2010 2013 2014 2015	2004 2005 2008 2012	2007 2011 2016 2017

Hvordan bør jakta reguleres?

Det mest effektive for å begrense jakta er å begrense antall jaktdøgn (antall jegere pr. dag og sesongens lengde). Det negative med dette er vi får reduserte inntekter og at mange som har et sterkt ønske om å komme seg ut på jakt, ikke gis muligheten for det. Det er også en praktisk utfordring at ukekortene selges før takseringene er gjennomført. Det er derfor best å bruke kvoter i gode og middels gode år, og forbeholde begrensninger i antall mulige jaktdøgn for de dårligere årene (innkorting av jakttida). Jegere som har kjøpt kort i oktober, kan i dårlige år tilbys å stå over mot å få fortrinn året etter. Dette prinsippet har vist seg å fungere greit.

I de beste rypeårene er det neppe behov for kvoter for å bevare rypebestanden så lenge vi har begrenset antall jegere og de fleste jegerne faktisk ikke skyter mer enn to ryper pr. dag, selv i gode år. Kvotebegrensning bør likevel brukes også da, fordi det sender ut signaler om at det er rekreasjon og ikke høsting av kjøtt vi driver, og det vil også kunne gi bedre opplevelser for de som skyter få ryper (og gjerne er fornøyde likevel) å “slippe” å høre om at noen har skutt veldig mange. Jegerne ønsker derfor kvoter.

Noen vil ha bare ukeskvoter/sesongkvoter. Argumentet for å beholde dagskvoter (i tillegg) er at det blir lettere å drive kontroll (jegerne følger nok også litt med hverandre) og det som er nevnt over kanskje ikke er så positivt å høre om noen som har skutt 20 på en dag.

Argumentet for også å ha uke-/sesongkvoter er at vi da kan gå litt opp på døgnkvote, dette er positivt for jegeren fordi det i løpet av ei jaktuke alltid blir noen gode og noen dårlige dager. Det oppleves positivt når forholdene er gode, hunden fungerer og jegeren treffer rypene at dagskvotene ikke er alt for stramme. Så kan man heller ta en dag på hytta når været er veldig dårlig eller hunden trenger hvile uten å tenke på at man må ut for å “fylle kvota”.

Jaktkort i oktober selges som døgnkort og ikke ukeskort. Siden det ikke er noe ukeskvote som legger begrensninger da, bør døgnkvotene være lavere i oktober. Lavere enn 2 ryper pr. døgn bør kvota likevel ikke settes, da bør heller andre innskrenkninger vurderes. For innenbygdsboende som har sesongkort og sesongkvote, vil det ikke være samme behov for å ha redusert døgnkvote.

Kvotefastsettelsen kan vurderes strengere i nedgangs- enn i oppgangsår. I nedgangsår er andelen kyllinger mindre. Man vil skyte mer voksenfugl, som har en bedre overlevelse gjennom vinteren enn kyllinger. Det er derfor grunn til å være noe mer forsiktig enn i oppgangsår, hvor det er stor andel kyllinger.

I riktig dårlige år, er det et spørsmål om jakta bør stoppes helt. Det oppleves aldri tomt for ryper i Vingelen. Vi har sett tidligere etter dårlige år, da det heller ikke var noen begrensninger i jakta, at bestanden tok seg fort opp igjen. Bedre dokumentert er at reguleringene i det svake rypeåret 2015 var tilstrekkelige, det ville neppe gitt merkbart bedre effekt med totalfredning (dette ut fra sammenlikning med Dalsbygda, som stanset jakta helt i 2015). Det vil nok også oppleves som sterkt urimelig om feltleierne får jakte i slike år mens kortkjøpere (herunder innenbygdsboende) stenges helt ute. Hvis vi derimot får to eller flere riktig dårlige produksjonsår etter hverandre (noe vi ikke har hatt så lenge vi har hatt takseringer), vil stamfuglbestanden bli redusert, og totalfredning kan da være aktuelt.

Fargesymboler skjema:

	God bestand og god produksjon, ikke behov for begrensninger i jakta ut over de øvre begrensninger som uansett gjelder
	Middels produksjon og/eller noe redusert bestand som tilsier en moderat begrensning i jakta
	Dårlig produksjon og/eller redusert bestand som tilsier begrensninger i jakta.
	Dårlig produksjon og liten bestand. Det innføres betydelige begrensninger i jakta.
	Sammentreff mellom produksjon og bestand som i praksis ikke vil oppstå

Kyllingproduksjon ↓	Totalbestand				
	Meget stor bestand	Stor bestand	Middels stor bestand	Liten bestand	Meget liten bestand
Meget god	Maks kvote (6) (toppår)	Litt redusert kvote (5) (oppgangsår)	Redusert kvote (4) (oppgangsår)		
God	Redusert kvote (4) (nedgangsår)	Redusert kvote (4/3) (opp- eller nedgangsår)	Redusert kvote (3) (opp- eller nedgangsår)	Redusert kvote (2) (oppgangsår)	
Middels		Redusert kvote (2) (nedgangsår)	Redusert kvote (2) (nedgangsår)	Redusert kvote (2) (opp- eller nedgangsår)	
Dårlig			Redusert kvote (2), ingen overgang på leiefelt og jaktstans 1.10		
Meget dårlig					

Regulering i gode rypeår (mørke grønne felt i figur):

Maksimalkvote: 6 ryper pr. dag og 25 pr. uke, 35 pr. sesong.

Knausvola: 4 ryper pr. dag (oktober 3)

Vola: 2 ryper pr. dag (oktober 2)

Jakttid: 10.9 – 28./29.2

Overgang til utleiefelt i oktober for innenbygdsboende, maks 1 dag pr. jaktfelt, skal ikke jakte hvis leietaker jakter (innenbygdsboende må sjekke om feltleier har gitt beskjed om at de skal jakte aktuell dag).

Regulering i middels gode rypeår (lyse grønne felt i figur):

Maksimalkvote: 4 ryper pr. dag og 20 pr. uke, 30 pr. sesong.

Knausvola: 2 eller 3 ryper pr. dag (oktober 2)

Vola: 1 eller 2 ryper pr. dag (oktober 2)

Jakttid: 10.9 – 28./29.2

Antall kort som gjøres tilgjengelig for utenbygdsboende kan reduseres etter 1.10.

Jakt på utleiefelt som for gode år.

Regulering i svakere rypeår (gule felt i figur):

Maksimalkvote: 2 ryper pr. dag og 10 pr. uke, 15 pr. sesong. Oppfordring om å skyte kylling.

Knausvola: 2 ryper pr. dag, tilsvarende reduksjon i ukes- og sesongkvote (oktober 2 pr. dag)

Vola: Ingen jakt

Jakttid: 10.9 – 23.12 (altså ikke jakt etter jul)

Ikke jakt for utenbygdsboende etter 1.10.

Ikke jakt for innenbygdsboende på utleiefelt i oktober.

Dårlige rypeår (røde felt i figur):

1 rype pr. dag, ingen ukes-/årskvote (ingen som gidder å jakte mye med 1 rype pr. dag), oppfordring om å skyte kylling.

Kortsalg for utenbygdsboende stanses etter taksering foreligger, kan holde igjen også tidligere om det forventes svært svakt resultat (dagskort etter 1.10 selges med forbehold om at jakta kan bli stanset). De som allerede har fått tildelt kort, enten for uke eller døgn, tilbys å stå over mot å få prioritet neste år.

All jakt for kortkjøpere (inkl. innenbygds) stanses fra 1.10 (innebærer også at det ikke blir mulig å jakte på leiefeltene).

Ved to dårlige år etter hverandre, med nedgang i bestanden fra det første til andre året, kan totalfredning vurderes. Det innføres da også begrensninger i jakta på leiefeltene. Det mest aktuelle tiltaket på leiefeltene er trolig å begrense jaktas varighet til 1 uke og innføre kvoter.

Forslag for de enkelte kortfeltene (prøveordning 2018)

Grårabben

Størrelse, kvalitet og tilgjengelighet på feltet gjør at alle vil jakte her, både innenbygdsboende, hytteeiere og andre utenbygdsboende. Det er en utfordring at nesten alle går fra samme utgangspunkt (Nystuvollen), noe som fører til at det enkelte kan bli mange jegere i nærområdet her. Dette er en særlig utfordring i gode rypeår og på godværsdager, når det er mange innenbygdsboende som er ute. Men feltet er ellers stort, slik at det er god plass for de som kan og vil gå litt.

Det foreslås å forsøke å dele feltet i to de tre første ukene av jakta:

1. Området mellom Nystuvollen og Storbekkbua, i fjellet, forbeholdes innenbygdsboende
2. Resten av feltet kan jaktes på av både innenbygdsboende og utenbygds kortkjøpere.
3. Grensa mellom del 1 og del 2 settes langs og langs 1.000 m-kota innover dalen og opp langs Storbekken østover til Tolga-grensa.

På denne måten får innenbygdsboende det området som tradisjonelt har vært mest belastet for seg selv i starten av jakta, mens andre kortkjøpere fortsatt får et godt tilbud.

Antall kort for utenbygdsboende settes til maksimalt 4 i september og 6 i oktober.

Knausvola

Tilgjengeligheten gjør feltet meget godt egnet for dagsturer og kortere jaktturet. Det er mange mulige utgangspunkter for jegerne, som gjør at jegerne blir godt spredt. Dersom hytteeiere fortsatt skal prioriteres for tildeling av ukekort, er Knausvola ekstra aktuelt å bruke for dette, også fordi det ligger en god del hytter innenfor feltet. Det er en god del skogareal i feltet, og brukbart med orrfugl.

I praksis er det svært få innenbygdsboende som jakter her. Det bør derfor kunne selges inntil 6 kort.

Nordre Giersjøhøgda

Feltet er vanskelig tilgjengelig. I 2017 var det forbeholdt innenbygdsboende, men ble da lite benyttet. Innenbygdsboende synes å foretrekke Grårabben, pga. tilgjengeligheten. Det bør derfor være grunnlag for å selge kort også til andre. Dersom det er ønskelig å gi innenbygdsboende et «eksklusivt» tilbud, kan dette gjøres ved f.eks. å forbeholde feltet for innenbygdsboende i helgene og selge kort til andre i ukedagene, da i kombinasjon med leie av jakthytta. Dette vil fremstå som et meget attraktivt tilbud, som det går an å prise høyere enn andre kort. Alternativt forbeholde hele første uka for innenbygdsboende. Ved salg av kort til utenbygds i 5-dagersperioder bør det innføres ekstra kvotebegrensninger, siden jakttrykket ellers blir høyt (nye jegere hver uke). Antall kort bør begrenses til maksimalt 4.

Vola

Feltet er forholdsvis lett tilgjengelig fra flere steder. Det er mindre produktivt, men er en relativt god vinterbiotop. Det er svært få innenbygdsboende som er interessert i å jakte her. Feltet lar seg best unytte i kombinasjon med skogsfugljakt, da det er mye skogdekt areal og relativt bra med orrfugl og også en del storfugl i feltet. Et samarbeid med Tynset Vestre grunneierlag kan også være aktuelt for å få et større areal med rypeterreng. Kortsalg begrenses til gode og middels gode år av grunner som anført over. Antall kort bør begrenses til 3 -4 hvis arealet kun omfatter vingelssida.